

Olszewski, Eugeniusz

W "Nauce Polskiej" o historii nauki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/3, 449-450

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

G. A. Winkiewicz, B. I. Dybowski. *Osnownyje etapy žiżni i diejatielnosti*. Irkutsk 1961, s. 59.

Praca o Benedykcie Dybowskim (1833—1930) została opublikowana jako streszczenie rozprawy kandydackiej autora. Winkiewicz objął pracą okres od 1865 r., gdy Dybowski za udział w powstaniu styczniowym został zesłany na Syberię i rozpoczął badania przyrody Bajkału i Amuru. W latach 1879—1882 polski uczoney zorganizował ekspedycję celem zbadania Kamczatki i Wysp Komandorskich. Autor naszkicował historię badań fauny Bajkału i flory nadbajkalskiej, cytując wiele nazwisk uczonych rosyjskich, a m. in.: N. I. Andriusowa, L. S. Bierga, W. N. Sukaczewa, G. J. Wierieszczagina, M. M. Kożowa, G. I. Popławskiej, D. N. Taliewa, W. Cz. Dorogostajskiego.

Książka napisana żywym, obrazowym językiem, nie wolna od nieściśłości, wywołała polemikę wśród rosyjskich uczonych. Powinna ona zainteresować, a może zachęcić do zabrania głosu i naszych przyrodników.

cd

Z CZASOPISM

W „NAUCE POLSKIEJ” O HISTORII NAUKI

W nrze 6/1962 „Nauki Polskiej” znajdujemy dwie pozycje dotyczące historii nauki.

Ogólne wprowadzenie w *Nowoczesną problematykę historii nauki* daje interesujący artykuł prof. Bogdana Suchodolskiego¹. Autor, podkreślając wzrastającą rolę historii nauki w społeczeństwie socjalistycznym, zwraca uwagę, że wzrost ten wiąże się bezpośrednio z rozszerzeniem się zakresu zainteresowań tej dyscypliny naukowej. Wynika ono, po pierwsze, z rozwoju samej nauki. Tak więc kształtowanie się naukowego charakteru wiedzy społecznej wywołuje rozszerzanie zainteresowań historii nauki poza przyrodznawstwo — a więc poza francuskie czy angielskie *sciences* — i obejmowanie nimi nauk społecznych². Jednocześnie, rozwój znaczenia twórców technicznych w życiu współczesnym, podnosząc znaczenie nauk technicznych, powiększa zainteresowanie historyka nauki nie tylko tymi naukami, ale i techniką. (Na marginesie trzeba zauważyć, że pojęcie nauk technicznych i jego delimitacja w stosunku do pojęcia techniki nie są w artykule dostatecznie sprecyzowane³. Powiązanie zaś nauki z rozwojem sił wytwórczych zmienia zasadniczo społeczną funkcję i społeczną sytuację nauki, a to stanowi drugą przyczynę rozszerzania się zakresu badawczego historii nauki. Wreszcie, po trzecie, ewolucja ogólnej koncepcji rozwoju dziejowego stymuluje badania dotyczące „istoty samej nauki i mechanizmu jej przemian w związku z ogólnohistorycznymi przemianami” (s. 17)⁴.

¹ Jest to rozszerzona wersja artykułu *History of science in continuity and change*, ogłoszonego w obcojęzycznym numerze „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” z 1962 r.

² Przykładem takiego rozszerzenia może być stworzenie nowej sekcji „nauk o człowieku” na X Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki (por. sprawozdanie z tego kongresu w nrze 1/1963 „Kwartalnika”).

³ We wcześniejszej, angielskiej wersji artykułu (por. przypis 1) autor bardziej konsekwentnie mówi nie o historii nauk technicznych, lecz o historii techniki (*history of technology*).

⁴ Przykładu takiego zwrotu zainteresowań historii nauki dostarcza symposium zorganizowane w 1961 r. w Oxfordzie na temat czynników postępu naukowego (por. sprawozdanie z tego symposium w nrze 4/1961 „Kwartalnika”).

W ten sposób z zagadnień i doświadczeń dnia dzisiejszego rodzą się pytania, na które odpowiedzieć musi historia nauki, a więc „historia człowieka jako istoty myślącej i działającej rozumnie” (s. 28).

Niejaką ilustracją artykułu prof. Suchodolskiego jest zamieszczone w dziale *Z prac placówek PAN i ośrodków naukowych* tegoż numeru „Nauki Polskiej” sprawozdanie *Z prac Zakładu Historii Nauki i Techniki*, napisane przez prof. Suchodolskiego i mgr Zofię Skubałę. Przebieg prac Zakładu znany jest czytelnikom „Kwartalnika” z corocznie ogłaszanych sprawozdań⁵, jednakże i dla nich może być interesujące podsumowanie, wydobywające główne tendencje dziesięcioletnich prac prowadzonych nad historią nauki i techniki przez Komitet Historii Nauki PAN, a potem przez wymieniony w tytule sprawozdania Zakład. Interesujący dla czytelników „Kwartalnika” mógłby być też zamieszczony na wstępie szkic dziejów historii nauki w Polsce, gdyby jednak nie był on tak skrótowy i fragmentaryczny⁶.

Materiał sprawozdawczy z prac Zakładu musiał być dla potrzeb „Nauki Polskiej” ujęty bardzo zwięźle, co powodowało oczywistą konieczność dokonywania trudnego wyboru omówionych lub wspomnianych osiągnięć. Można jednak np. wyrazić żal o poświęcenie jedynie dwuwierszowej wzmianki prowadzonemu przez Zakład wydawaniu *Źródeł do dziejów nauki i techniki*. Tak więc nie wspomniano nawet o reedycji dzieł Grzepskiego i Solskiego, a choć wymieniono wydanie *Wkładu polskich uczonych do fizyki molekularnej*, czytelnik nie domyśli się, że jest to publikacja źródeł. Nie sposób też nie zwrócić uwagi na sporą niestety liczbę pomyłek o charakterze przeważnie korektorskim, które przedostały się do tekstu sprawozdania.

Eugeniusz Olszewski

TURNIEJ BŁĘDÓW

Na marginesie X Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki rozegrał się na łamach naszych czasopism naukowych i dzienników istny turniej błędów. Jak się zdaje, nagrody w tym turnieju można by przyznać *ex equo* „Nauce Polskiej” i „Życiu Szkoły Wyższej”. Centralne czasopismo Polskiej Akademii Nauk pisze bowiem o tym kongresie (nr 6/1962, s. 161): „zorganizowany przez Cornell University Itaka (koło Nowego Jorku)” (w rzeczywistości Ithaca, gdzie mieści się Uniwersytet Cornella, znajduje się o paręset kilometrów od Nowego Jorku), a wśród uczestników wymienia prof. Wacława Kubackiego (zamiast prof. Włodzimierza Hubickiego). „Życie Szkoły Wyższej” zaś (nr 10/1962, s. 113) umieszcza Kongres „w Ythaca i Filadelfii”, a wśród uczestników zauważyło „dra Tadeusza Grzypkowskiego”.

Dzienniki natomiast nie wykazały żadnej inwencji w zmienianiu nazwisk polskich uczestników Kongresu i miejsc jego obrad, ograniczając się do przedruku

⁵ Por. również sprawozdanie mgr Skubały *Ten years of history of science at the Polish Academy of Sciences (1952—1962)* w obcojęzycznym numerze „Kwartalnika” z 1962 r.

⁶ Przykładem może być pominięcie tak fundamentalnego dla naszej historii nauki przedsięwzięcia, jak wydane w ramach *Poradnika dla samouków* czterotomowe *Dzieje myśli*, zawierające zarysy historii poszczególnych nauk, napisane m.in. przez Krzywickiego, L. Marchlewskiego, Nałkowskiego, Nusbauma i Baudoin de Courtenaya. Nie wspomniano też o wydawnictwie *Polska w kulturze powszechnej*, zawierającym pierwszy bodaj zbiór prac o rozwoju nauki polskiej; przeoczenie to jest szczególnie rażące przy wymienieniu *Dziejów kultury polskiej* Brücknera, mających dla historii naszej nauki znaczenie co najwyżej trzeciorzędne.